

СТАНОВИЩЕ

От: проф. д.н. Живко Иванов Драганов, катедра „Международно право и право на ЕС“, ЮФ на УНСС

Относно: дисертационния труд на Мария Георгиева Шаркова на тема „Некачествена медицинска помощ като основание за гражданска отговорност“, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност “Гражданско и семейно право”.

Основание за представяне на рецензията е участието ми в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1097/16.04.2024 на Заместник-ректора по НИС на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Мария Шаркова е завършила специалност „право“ в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“. От 2009 год. тя практикува като адвокат в областта на медицинското право и здравеопазването. Участвала е в множество обучения в чужбина, била е стипендиант на програмата „Хюбърт Хъмфри“ за специализация в областта на правото и здравеопазването. Освен изявите ѝ в практиката, биографията на Мария Шаркова свидетелства за изграден траен и задълбочен интерес към научните изследвания на материята на медицинското право. Тя е участник в редица научни прояви – конференции и семинари, посветени на различни проблеми на медицинското право и здравеопазването. На Осмата конференция на Европейската асоциация по медицинско право, Мария Шаркова е наградена със стипендия за участието ѝ с доклад. Владее английски език.

2. Обща характеристика и приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд представлява изследване на некачествената медицинска помощ като основание за гражданска отговорност, в това число на съдържанието на понятието „качествена медицинска помощ“ и съответно на отклоненията, които водят до пораждането на гражданска отговорност. Трудът е в обем от 286 страници и включва увод, три глави, заключение и библиография. Научният апарат се състои от 66 заглавия на български език и 91 на латиница. Направени са 566 бележки под линия. Основните задачи на изследването се отнасят до изясняването на понятието „качествена медицинска помощ“ и на възникването и съдържането на правоотношението при оказване на медицинска помощ, до анализа на понятието и на основните форми на некачествената медицинска помощ, систематизирането на други свързани с качествената медицинска помощ понятия, идентифицирането на проблеми на теорията и на практиката и формулирането на конкретни предложения за усъвършенстване на нормативната уредба. В хода на изследването авторът е приложил правно-догматичния, историческия, сравнителния и други методи.

В първата глава е направен исторически преглед на възникването и развитието на уредбата на отговорността на лекарите и на лечебните заведения и са изведени два основни исторически подхода към уреждането на отношенията във връзка с обезщетяването на пациенти за вреди, причинени при оказване на медицинска помощ. Разгледани са основните международни актове, които създават задължения за държавите по отношение на осигуряването на качеството на медицинската помощ и за гарантиране на правото на здраве, като е отделено внимание и е извършен анализ на практиката на ЕСПЧ по дела, свързани с увреждане на пациенти при оказване на медицинска помощ. На тази основа авторът преминава към изясняването на понятието за качествена медицинска помощ във вътрешното ни право, разглежда правото на качествена медицинска помощ и анализира съдържанието на правоотношението между пациенти и медицински специалисти и пациенти и лечебни заведения. Втората глава е посветена на анализа на характеристиките на некачествената медицинска помощ и на нейните проявления. Централен проблем на изследването, на който авторът отделя необходимото внимание във втората глава и чието изясняване е тясно свързано с постигането на целите и задачите на изследването, е въпросът относно

дължимата грижа при оказването на медицинска помощ. Дисертантът е направил необходимото разграничение между некачествената медицинска помощ и други сходни фигури. В третата глава авторът изследва хипотезите на договорна и на деликтна отговорност при некачествена медицинска помощ и прави разграничение между тях като прилага различни критерии.

Дисертационният труд представлява оригинално изследване, което има приносен характер. Разглежданите въпроси са актуални, и макар на подобна проблематика да са посветени и други изследвания у нас в последните години, подходът на автора в представения дисертационен труд определя неговата научна новост. Обществената значимост на разглежданите отношения е висока. Всеобхватният анализ на некачествената медицинска помощ като основание за ангажиране на гражданската отговорност на лечебните заведения допринася за развитието на изследванията в областта на медицинското право. Като принос следва да се посочи направеният от дисертанта преглед на съдебната практика, който има не само теоретично, но и голямо приложно значение. Впечатляващ е броят на предложените дефиниции, като извеждането на някои от тях също може да се счита за оригинален принос на труда, най-вече по отношение на изясняването на обхвата и съдържанието на отделни понятия. Приносен характер притежава и анализът и съпоставката между понятията „лекарска грешка“ и „некачествена медицинска помощ“ и опитът за формулиране на понятието „некачествена медицинска помощ“. На тази основа дисертантът обосновава тезата си, че използването на понятието „лекарска грешка“ създава затруднения, които според него биха могли да се преодолеят чрез използването на понятието „некачествена медицинска помощ“. Макар да не могат да бъдат подкрепени в тяхната цялост, следва да бъде отчетено усилието на дисертанта да формулира конкретни предложения за усъвършенстване на нормативната уредба. Принос представляват направените класификации и отграничения във връзка с гражданската отговорност. Не на последно място, дисертационният труд има ясно изразена практическа насоченост и може да бъде ценен както за изследователите на материята на медицинското и гражданското право, така и за всички практикуващи юристи. Авторът демонстрира задълбочено познаване на материята.

3. Оценка на публикациите и на автореферата

Представени са общо четири публикации по темата на дисертационния труд. Две от тях са на български език и две – на английски език. Публикациите са статии в специализирани издания с научно рецензиране. Посветени са на въпроси, които са свързани с темата на дисертационния труд, сред които на въпроса относно дължимата грижа при оказване на медицинска помощ (в сп. Медицинско право, 2024); на отговорността на лечебните заведения за вреди, причинени от вътреболнични инфекции (сп. Публични политики, 2022) и др.

Авторефератът включва представяне на предмета, задачите, методологията и научната новост на изследването и на съдържанието на труда. Приложен е списък с публикациите по темата на дисертацията. Авторефератът отговаря на установените изисквания.

4. Препоръки

Към автора могат да бъдат отправени някои бележки и препоръки. Прави впечатление, че правото на ЕС остава извън обхвата на труда. Дисертантът е отделил внимание на международните актове, които гарантират правото на здраве, представил е и практика на ЕСПЧ, но в голяма степен е пренебрегнал източниците на правото на ЕС, в това число Хартата на основните права на ЕС, и само най-общо е посочил някои от актовете от съюзното законодателство, които са свързани с осигуряването на качествено и безопасно здравно обслужване на територията на ЕС. В тази връзка може да се препоръча включването в дисертацията на нов параграф трети в първата глава, който да обхване уредбата на ниво право на ЕС.

Не може да намери подкрепа тезата на дисертанта, че преценката на действията на медицинския специалист не трябва да е предмет на заключения на вещи лица, а трябва да се извършва единствено според наличните научни доказателства, относими към даден метод (стр. 182). Не само наличните научни доказателства, относими към даден метод, но и обективните обстоятелства във връзка с неговото прилагане и редица други фактори могат да имат пряко отношение към отговорността на медицинския специалист. Още повече, че поради необходимостта от специализирани знания подобна оценка не би могла да се извърши от съда без заключение на вещо

лице. Тезата за преценка на действията на медицинските специалисти единствено според моделите на поведение, възприети на научни доказателства, повдига допълнителни въпроси. Според автора „добрият медицински специалист дължи да поддържа познанията и своите умения според актуалното развитие на медицинската наука и практика“, а то от своя страна „се преценява чрез прилагане на принципите на медицината, основана на доказателства“. Дължимата грижа не може да се определя единствено въз основа на достиженията в медицината, но трябва също така да се отчитат обективните възможности за прилагането им в конкретния случай. Още повече, че лечението може да бъде обвързано с прилагането на финансирани от Националната здравната каса методи, които могат и да не отговарят на критериите съобразно предложената от дисертанта формулировка за „медицина, базирана на доказателства“.

Направените по-горе бележки и препоръки не променят положителната оценка на дисертационния труд.

5. Заключение

Дисертационният труд на тема: „Некачествена медицинска помощ като основание за гражданска отговорност“ с автор Мария Шаркова представлява оригинално научно изследване. Трудът има приносен характер и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и следва да получи положителна оценка.

Въз основа на цялостното ми впечатление за качествата и достойнствата на труда, предлагам на научното жури да вземе решение за присъждане на Мария Георгиева Шаркова на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност “Гражданско и семейно право”.

11.05.2024

гр. София

Подпис:

проф. д.н. Живко Драганов

REVIEW

From: Prof. Dr. Sc. Jivko Ivanov Draganov, Department of International Law and EU Law,
Law Faculty of the University of National and World Economy

Subject: the dissertation work of Mariya Georgieva Sharkova on the topic "Substandard Medical Care as a Basis for Civil Liability", presented for the award of the educational and scientific degree "doctor" in professional field 3.6. Law, scientific specialty Civil and Family Law.

The reason for presenting the review is my participation in the composition of the scientific jury for the defense of the dissertation according to Order № 1097/16.04.2024 of the Vice-Rector for Research of the UNWE.

1. Information about the candidate

Maria Sharkova graduated with a degree in law from the Faculty of Law of the Sofia University "St. Kliment Ohridski". Since 2009, she has been practicing as a lawyer in the field of medical law and healthcare. She participated in numerous trainings abroad, was a scholarship holder of the "Hubert Humphrey" program for specialization in the field of law and health care. In addition to her appearances in practice, the biography of Maria Sharkova testifies to a long-lasting and deep interest in the scientific research of the matter of medical law. She is a participant in a number of scientific events - conferences and seminars dedicated to various problems of medical law and health care. At the Eighth Conference of the European Association for Medical Law, Maria Sharkova was awarded a scholarship for her participation with a report. She speaks English language.

2. General characteristics and evaluation of the scientific and scientific - applied contributions of the dissertation

The dissertation is a study of the substandard medical care as a basis for civil liability, including the concept of "quality medical care" and, accordingly, the deviations that lead to the emergence of civil liability. The work has a volume of 286 pages and includes an introduction, three chapters, a conclusion and a bibliography. The scientific apparatus consists of 66 works in Bulgarian and 91 in foreign languages. 566 footnotes have been made. The main tasks of the study relate to the clarification of the concept of "quality medical care", of the emergence and the content of the legal relationship in the provision of medical care, the analysis of the concept and the main forms of substandard medical care, the systematization of other concepts related to quality medical care, the identification of problems of the theory and of the practice and the formulation of specific proposals for improving the regulatory framework. In the course of the research, the author applied legal-dogmatic, historical, comparative and other methods.

In the first chapter, a historical overview of the emergence and development of the regulation of the liability of medical specialists and medical institutions is made and two main historical approaches to the regulation of the relations in connection with the compensation of patients for damages caused during the provision of medical care are outlined. The main international treaties that create obligations for states in terms of ensuring the quality of medical care and guaranteeing the right to health are examined, paying attention to and analyzing the practice of the ECtHR in cases related to harm to patients during treatment of medical care.

On this basis, the author goes on to clarify the concept of quality medical care in our domestic law, examines the right to quality medical care and analyzes the content of the legal relationship between patients and medical specialists and patients and medical institutions. The second chapter is devoted to the analysis of the characteristics of the substandard medical care and its manifestations. A central problem of the research, to which the author devotes the necessary attention in the second chapter and whose clarification is closely related to the achievement of the goals and tasks of the research, is the issue of due care in the provision of medical assistance. The candidate has made the necessary distinction between substandard medical care and the legal regulation of other similar hypothesis. In the third chapter, the author examines contractual and tort liability in the case of substandard medical care and makes a distinction between them when applying different criteria.

The dissertation is an original research that has a contributing character. The issues under consideration are topical, and although other research works in our country have been devoted to similar issues in the recent years, the author's approach in the presented dissertation determines its scientific novelty. The public significance of the considered relations is high.

The comprehensive analysis of substandard medical care as a basis for civil liability of medical institutions contributes to the development of research in the field of medical law. As a contribution, the review of judicial practice made by the candidate should be indicated, which has not only theoretical, but also great applied importance. The number of proposed definitions is impressive, and the derivation of some of them can also be considered an original contribution of the work, especially for clarifying the scope and the content of certain terms.

The analysis and comparison between the concepts of "medical error" and "substandard medical care" and the attempt to formulate the concept of "substandard medical care" also have a contributing character. On this basis, the candidate substantiates her thesis that the use of the concept of "medical error" creates difficulties, which, according to her, could be overcome by the use of the concept of "substandard medical care".

Although they cannot be supported in their entirety, the effort of the author to formulate specific proposals for improving the regulatory framework should be taken into account. The classifications and distinctions made in relation to civil liability are a contribution. Last but not least, the dissertation has a clear practical focus and can be valuable to both medical and civil law researchers and all legal practitioners. The author demonstrates a thorough knowledge of the subject matter.

3. Evaluation of the publications and of the abstract

A total of four publications on the topic of the dissertation are presented. Two of them are in Bulgarian and two are in English. The publications are articles in peer-reviewed specialized publications. They are devoted to issues related to the topic of the dissertation work, including the issue of due care in the provision of medical assistance (in the journal *Medical Law*, 2024); on the liability of medical institutions for damages caused by nosocomial infections (cf. *Public policies*, 2022), etc.

The abstract includes a presentation of the subject, tasks, methodology and scientific novelty of the research and the content of the work. A list of publications on the topic of the dissertation is attached. The abstract meets the established requirements.

4. Recommendations

Some remarks and recommendations can be addressed to the author. It is notable that EU law remains outside the scope of work. The candidate has discussed the international treaties that guarantee the right to health, has also presented ECtHR practice, but has largely ignored the sources of EU law, including the EU Charter of Fundamental Rights, and has only generally indicated some of the sources of the Union legislation, which are related to the provision of quality and safe healthcare on the territory of the EU. In this regard, it can be recommended to include in the dissertation a new paragraph three in the first chapter, which would cover the regulation at the level of EU law.

The statement of the candidate that the assessment of the actions of the medical specialist should not be subject to the conclusions of court experts, but should be carried out only according to the available scientific evidence related to a given method, cannot find support (p. 182). Not only the available scientific evidence related to a given method, but also the objective circumstances in relation to its application and a number of other factors may have a direct bearing on the responsibility of the medical specialist. Moreover, due to the need for specialized knowledge, such an assessment could not be carried out by the court without the opinion of an expert. The statement for judging the actions of medical professionals solely according to patterns of behaviour accepted on the basis of scientific evidence raises further questions. According to the author, "a good medical professional must maintain his knowledge and skills according to the current development of medical science and practice", and this, in turn, "is assessed by applying the principles of evidence-based medicine". The due care cannot be determined solely on the basis of the achievements in medicine, but the objective possibilities for their application in the specific case must also be taken into account. Moreover, the treatment may be tied to the application of methods financed by the National Health Insurance Fund, which may not fulfil the criteria of the wording of "evidence-based medicine" proposed by the dissertation.

The remarks and recommendations made above do not change the positive evaluation of the dissertation work.

5. Conclusion

The dissertation work on the topic: " Substandard Medical Care as a Basis for Civil Liability " with author Mariya Sharkova is an original scientific research work. The work is of a contributing nature and meets the requirements of the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and of the Regulations for the implementation of the Act on the Development of Academic Staff and should receive a positive evaluation.

Based on my overall impression of the qualities and merits of the work, I propose to the scientific jury to make a decision to award Mariya Georgieva Sharkova the educational and scientific degree "doctor" in professional direction 3.6. Law, scientific specialty "Civil and Family Law".

11.05.2024

Sofia

.....

Prof. Dr.Sc. Jivko Draganov